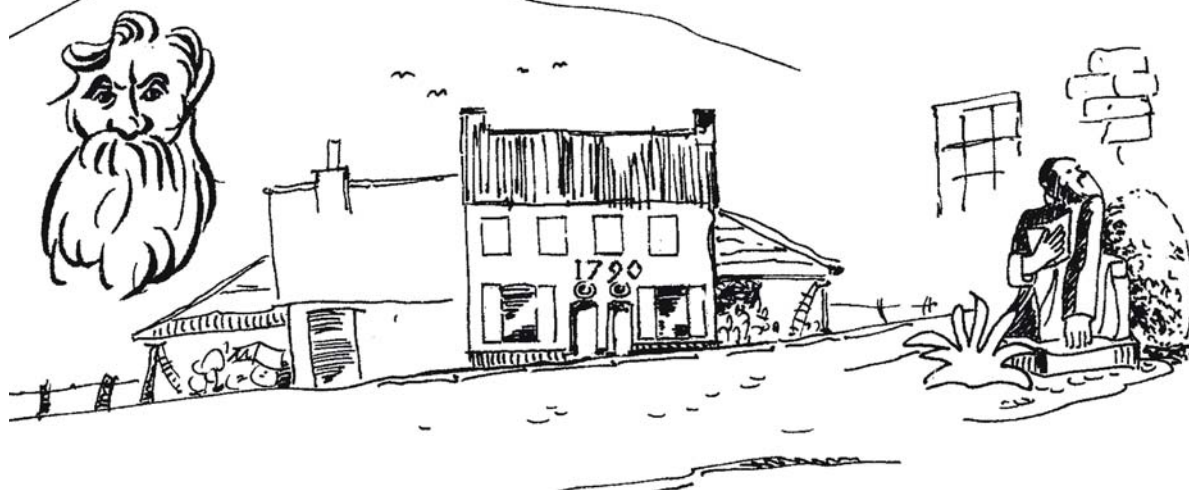

Nieuwsbrief 2009

Beste leden en sympathisanten,

Met plezier bezorgen we u onze jaarlijkse nieuwsbrief, samen met een oproep tot vrijwillige steun. Sinds de beginjaren zeventig werken wij in de gemeente Deerlijk actief rond de figuur van onze dorpsgenoot, dichter en Vlaming René De Clercq. Na de geslaagde herdenkingsfeesten in 1977 ter gelegenheid van zijn 100-jarige geboorte werd een René De Clercqcomité opgericht, enkele jaren later omgevormd tot vzw René De Clercqstichting en onlangs herdoopt tot vzw René De Clercqgenootschap.

In die meer dan dertig jaar kunnen we bogen op heel wat mooie realisaties. Zijn geboortehuis uit 1790 werd: aangekocht en vakkundig gerestaureerd, als monument geklasseerd en in 1991 als museum ingericht. Zijn graf en grafmonument werden in 1982, 50 jaar na zijn overlijden, van de Lage Vuursche in Nederland naar Deerlijk overgebracht.

Tevens zijn wij enorm fier dat onze werking nog altijd met vrijwilligers gebeurt, wat op heden zeker in museale middens eerder uitzonderlijk is. Onze vrijwilligers houden het museum elke zondagnamiddag open, gidsen zowel voor groepen als voor scholen, organiseren activiteiten zoals de jaarlijkse Gedichtendag, Vlaamse Zangavond, Erfgoeddag, Midzomermarkt, Open Monumentendag, boekenmarkt, spreekbeurten, enz. Ook alle onderhoudswerken aan het gebouw voeren zij zo veel mogelijk zelf uit.

In deze nieuwsbrief vindt u informatie over onze werking, enkele geïllustreerde gedichten en de partituren *Tineke van Heule* en *De Gilde viert*. Joost Vandommele, Renés jongste kleinzoon, schreef opnieuw enkele goed onderbouwde artikelen.

Wilt u meer weten over René De Clercq, surf dan naar onze webstek www.renedeclercq.be. Daarop vindt u in alfabetische volgorde al zijn gedichten. U kunt er ook liedjes en gedichtjes beluisteren, filmpjes en foto's bekijken, publicaties nalezen en nog zoveel meer ...

STEUNFONDS RENÉ DE CLERCQMUSEUM

Rekening 463-5147011-71 René De Clercqgenootschap

Gewoon lid: € 10

Steunend lid: € 15

Beschermend lid: € 25

De gilde viert

René De Clercq

Emiel Hullebroeck

Marsmaat. mf

1. De gil- de viert, de gil- de juicht, Wat
 2. (De) be- ker ruist, de be- ker schuimt! Sa,
 3. (Het) pijp- ke dampt in mon- kel- mond, En
 4. (De) gil- de juicht, de gil- de viert! Hoe-

7
 zit jij daar en blokt en buigt Nog o- ver u- we
 mak- kers fris en op- ge- ruimd Het glas aan u- we
 spreidt wel- lus- tig in het rond Stu- den- ti- ko- ze
 ra! de pet om- hoog ge- zwierd, En nog eens hard ge-

13
 boe- ken? De wijs- heid ligt maar in de kan. Die
 lip- pen! Die op zijn ka- mer koe- ke- loert, En
 geu- ren! Die steeds aan per- ka- men- ten kluift, En
 klon- ken! De blok- ker ligt reeds log en loom, Ge-

19
 ze el ders zoe- ken wil, die kan; Doch laat hem, laat hem
 geest- ver- snip- p'rend dwaas- heen snoert, Drink' wa- ter als de
 per- ka- men- ten reu- ken snuift, Krijgt per- ka- men- ten
 kweld door na- re blok- kers- droom, Met dro- ge keel te

25
 zoe- ken.
 kip- pen.
 kleu- ren.
 ron- ken.
 Het bes- te bier- tje lust hem niet,

31
 Het lief- ste lied- je sust hem niet, Het mooi- ste

37
 meis- je kust hem niet! Hoog het glas! Hoog het hart!

44
 Hoog het lied!
 1,2,3. strofe.
 2. De lied!
 3. Het
 4. De

einde.

17de VLAAMSE ZANGAVOND

Rond de piano van René De Clercq

*René De Clercq musiceert ten huize Pieck. Ria Vervoort aan de piano.
Houtskooltekening van Adrie Pieck.*

Vrijdag 27 februari 2009 om 20 uur
in o.c. d'lefte, Hoogstraat 122, Deerlijk

Met medewerking van de koren:

Bekaerts Notenclub Zwevegem
Koninklijk Parochiaal Koor Sint-Lodewijk
Sint-Cecilia Koor Deerlijk

De voordracht wordt gebracht door leerlingen van de Stedelijke Academie voor Muziek, Woord en Dans, Peter Benoit Harelbeke, afdeling Deerlijk, o.l.v. Brenda Leyman.

Dirigente: Monique Naessens

Begeleiding: Hugo De Backer, Didier Debels, Paul Tuts, Johan Vlaeminck en Jan Dhaluin

Presentatie: Jan Dhaluin

Partituren: André Van Ryckeghem

Deerlijk restaureert grafmonumenten

Pieter Jan Renier en René De Clercq

Grafmonument Pieter Jan Renier, gebeeldhouwd door Hendrik Pickery

In Damme staat Jacob van Maerlant, een van de meesterwerken van Hendrik Pickery, maar vooral in Brugge, zijn geboorteplaats, staan zijn voornaamste werken o.a. de standbeelden van Jan Van Eyck en Hans Memling.

Hendrik werd geboren in Brugge op 17 september 1828 en stierf er op 27 juli 1894. Zijn vader was bakker maar Hendrik ging studeren aan de kunstacademie en heeft er later zelfs les gegeven. Ook volgde hij vijf jaar les aan de Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen bij o.a. de befaamde Jozef Geefs. Hij trouwde met een bakkersdochter en kreeg zes kinderen, onder wie Gustaaf (1862-1921) die ook beeldhouwer werd.

Veel minder geweten is dat hij ook een grafmonument maakte voor **Pieter Jan Renier** (1795-1859) op het vroegere kerkhof van Deerlijk. Pieter Jan was een fabeldichter, briljante pedagoog, kostschoolhouder en leraar van Hugo Verriest (1840-1922). De leerlingen van Renier verzamelden de nodige centen en konden tien jaar na zijn overlijden een prachtig monument op zijn graf plaatsen. Hendrik Conscience, vriend van Renier, kwam speciaal van Brussel om het monument in te huldigen.

Vóór de restauratie

Onze restaurateurs zijn fier op hun werk

De tand des tijds knaagde aan de witte zachte zandsteen van het beeld. Verscheidene malen, soms met harde hand, werd het ontdaan van mos en groen. Hoewel Pieter Jan Renier in Deerlijk nog altijd een begrip is, bleef een professionele aanpak achterwege. Eindelijk verleden jaar, werd de buste van Renier met treurende engel, boek en gebroken harp, gerestaureerd door vakmensen. Bij het doorbladeren van het restauratiedossier van ong. 100 blz. beseften we hoe hoogdringend deze restauratie was. Onze restaurateurs hadden zopas het grafmonument van Hugo Verriest in Ingooi-gem zijn volle glorie teruggegeven zodat we in Deerlijk niet moesten twifelen dat deze restauratie vakkundig zou geschieden. Weken heeft het echtpaar Kim Raymakers en Luc Rossen geduldig gewerkt en het resultaat is schitterend.

Op 11 juli 2009 herdenkt het René De Clercqgenootschap in samenwerking met de Culturele Raad de 150ste verjaardag van Reniers overlijden.

Grafmonument René De Clercq, gebeeldhouwd door Jozef Cantré

Een meesterwerk in harde diabaas (een soort graniet), gekapt in de jaren 1935-36 door de Gentenaar Jozef Cantré, kon ook een opknopbeurt gebruiken.

En zo geschiedde. Na de restauratie van het grafmonument van Pieter Jan Renier eindigden onze restaurateurs met het grafmonument van René De Clercq. Het beeld oogt weer als nieuw en kan weer de *tand des tijds* trotseren zoals Renés gedichten die nog geregeld in de media geciteerd worden om bv. het communautaire nieuws te illustreren.

Het expressionistische grafmonument is het mooiste werk, gekapt uit één blok, van Jozef Cantré. De dichter rijst op in de *tuin* van Dietsland en kijkt, geknield en vol ontzag naar het universum: zon, maan en sterren. Hij drukt zijn boek *De Noodhoorn* tegen zijn hart en met de linkerhand houdt hij contact met Moederaarde: zijn Vlaanderen, zijn Dietsland!

*Grafmonument in Nederland
van 1936 tot 1982*

*Grafmonument in Deerlijk
sinds 1982*

Jaarlijkse René De Clercqherdenking op vrijdag 12 juni 2009

om 19 uur aan zijn grafmonument

Elk jaar, op De Clercqs sterfdag 12 juni (1932) vindt, in samenwerking met Ic Dien, aan het graf een plechtigheid plaats met een spreekbeurt, samenzang en bloemenhulde. Dit jaar is Peter De Roover onze gastspreker.

Kom en breng een tuil veldbloemen mee!

Professor T'Sjoen over Richard Minne en De Clercq

Op dinsdag 9 december jl. verzorgde professor moderne Nederlandse literatuur UG Yves T'Sjoen een spreekbeurt over de invloed van De Clercq op zijn atheneumleerling, de jonge dichter Richard Minne (1891-1965). Voor de eerste keer probeerden we, in onze reeks spreekbeurten, een louter literair onderwerp uit. Met succes trouwens! Want we telden een 50-tal betalende aanwezigen. Als dr. T'Sjoen model staat voor alle universiteitsprofessoren, kunnen we op onze twee oren slapen. Hij weet, goed gedocumenteerd met lichtbeelden, een niet-alledaags onderwerp, op een voor iedereen verstaanbare wijze te brengen. Na een betoog van een uur en een kwartier mocht hij bij wijze van spreken blijven doorgaan. De aandacht van het publiek was de laatste minuut even groot als de eerste.

Minne kwam in 1905 terecht in de handelsafdeling van het Gentse atheneum en zou vanaf het volgende schooljaar René De Clercq als leraar Nederlands en Duits hebben. Minne noemde zijn school *het klooster* naar de kruisgangen en andere overblijfselen van het oude refugegebouw van de cisterciënzerabdij van Boudelo. Nog volgens Minne was de *dominerende kleur er grijs. Niet het parelgrijs, dat als een stil waas over alles ligt wat tot het verleden behoort en er zelfs de aantrekkelijkheid van uitmaakt, maar een grijs grijs, van dat grijs zonder zon achter en zonder uitkomst.* Het atheneum herbergde nog een volledig Franstalige sectie die de zonen van de hoge bourgeoisie herbergde. Zij voerden de boventoon. *Die hadden natuurlijk het grootste misprijzen voor ons en zagen ons gewoon niet staan*, aldus Minne. Beide afdelingen zaten overigens in aparte leslokalen! De afdeling van Minne *kreeg de helft van de vakken in het Nederlands.* Minne was geen goed student, had geen interesse voor wetenschappen maar verslond wel literatuur. Hij ging er later prat op dat hij op het atheneum altijd de voorlaatste was geweest. Zijn jaarlijkse nachtmerrie was de *prijssdeling*. Zijn punten schommelden rond de 50% behalve voor Nederlands, waarvoor hij in 1908 60% en het volgende jaar zelfs 80% haalde! Hij kreeg toen zijn enige prijsboekje, *een boekje van zesendertigste rang van papa Conscience, en dat had ik te danken aan mijn professor van Nederlandsch: den dichter René De Clercq.*

Richard Minne met zijn ouders

Het onconventionele aan de figuur van De Clercq, zowel in zijn uiterlijk, zijn gedrag en manier van lesgeven, zal Minne precies wel aangesproken hebben. De Clercq liet zijn leerlingen immers intens kennismaken met kunst en poëzie. De geïnteresseerden hield hij voor dat literatuur niet achter tafel en boeken begon, maar midden in het leven en de natuur. Met voordrachten uit eigen

werk kon hij de klas doodstil krijgen. Minne kon goed met De Clercq overweg. Naar eigen zeggen was hij een moeilijke leerling geweest waarover de leraar mild had geoordeeld: *Ik moet echter wel besluiten dat René De Clercq een uitzonderlijk sterk zenuwgestel moet bezeten hebben om aan de verzoeking, mij uit de klas te gooien, te hebben weerstaan.* Maar vooral was hij voor Minne een soort creatieve aartsvader. De Clercqs lessen-met-voordracht bezorgden hem weer wat leerplezier en onder zijn leiding schreef hij zijn eerste verzen en opstellen.

De Clercq slaagde erin sommige leerlingen de liefde voor poëzie bij te brengen door hen bijvoorbeeld opstellen in versvorm te laten schrijven. Die aanpak werkte bij Minne, zodanig zelfs dat hij zich later afvroeg of er niet een zekere invloed van was uitgegaan. *Maar nadien heb ik nog onderwerpen in versvorm behandeld, en misschien is dat zo een atavisme dat me bijgebleven is, dat ik ook later nog versekes gemaakt heb.* Diezelfde artistieke vrijheid zou ook indirect de oorzaak zijn geweest van een disciplinaire maatregel die tegen Minne was genomen. In de les van De Clercq had hij een *weinig orthodox* opstel gemaakt over een bezoek van de koning aan Gent in 1908. Daarvoor werd hij ter verantwoording geroepen bij de schoolprefect Eugène Clevers, die hem voor twee dagen schorste met het dreigement dat hij bij herhaling van school zou worden gezonden. Ook aan het *super-kortverhaal* zou hij zich schuldig gemaakt hebben. Voor een opstel over *De luiaard* volstond hij, geheel conform het onderwerp, met twintig regels - met tien bladzijden strafregels als resultaat.

Minne dacht later met waardering terug aan de aanpak van de al evenmin conventionele De Clercq. *'t Is slechts in de leergang van René De Clerck [sic] dat ik enigszins weer op mijn evenwicht kwam. Die deklameerde ons Guido Gezelle, Goethe (en ook René De Clercq), dat de stukken er afvlogen. Daar heb ik geleerd dat het onderwijs in de eerste plaats een kwestie van liefde en geestdrift is.* Het was alleen om die reden dat het *klooster* toch nog enige melancholie bij hem opwekte. Minne maakte naar eigen zeggen al gedurende de schooljaren 1906-1907 en 1907-1908 veel rijmkes zoals: *"Vlug, vlug, vlug, / onder de brug / wipt de mug"* en dergelijke *onnoozelheden meer*. *Naturgedichtjes* noemde hij zijn eerstelingen elders en hij durfde ze voor te leggen aan De Clercq, die ze welgemoed van correcties voorzag. Onder invloed van zijn leermeester stonden ze volledig in het teken van *rijm en rythme*, herinnerde hij zich later. Bijna een kwarteeuw later zou hij de *poevere stamelingen in een vlaag van misplaatste schaamte* in de kachel gooien. Eerst in 1908 dierf Minne met zijn eerstelingen naar buiten komen. Waarschijnlijk heeft De Clercq hem geïntroduceerd bij de redactie van Vooruits *Volkssalmanak*¹ waarin hij toen zelf ook publiceerde. Dat Minne in die tijd wel degelijk de invloed van De Clercqs *Toortsen* had ingeademd, die René hoogstwaarschijnlijk één voor één vlak na hun ontstaan en nog vóór publicatie in de klas had voorgedragen, moge uit de vergelijking van volgende gedichten blijken:

¹ De Clercqs bijdragen in Vooruits *Volkssalmanak*: 1909 p. 95 *Het Lied van den Arbeid*, 1911 p. 74 *Ring King*. Minnes bijdragen in dezelfde aflevering: p. 80 gedicht *Vrijheid* en p. 88 essay *'n Leven*, 1913 p. 90 essay *Zon-nige Lente*, 1914 p. 77 essay *'n Ontmoeting*. Het contact liep waarschijnlijk via de Vlaamsgezinde mede hoofdredacteur van *Vooruit*, Aimé Bogaerts (1859-1918).

Wat helpt u, Vrijheid (René De Clercq)

Wat helpt u, Vrijheid, vogel in 't blauw,
Uw groeiende vlerk bij uw kleinenden klauw,
Als de wereld ontaardt in een roofgewest
Met de donkere raaf in het adelaarsnest?
Als keizer, als koning, als vorst en prins,
De grooten des aardischen grijpgezins,
Laag loeren, en houden hun krallen gescherpt
Op den afval der prooi dien het hemelsche werpt?
Wat helpt u, zanger, luid in de lucht,
Uw gillende, trillende leeuweriksvlucht?
Het giert en het valkt en het kraait en het uilt!
Geen hoek blijft geschoond waar de vrijheid schuilt.
Vlieg fladderend tegen de hemelen op,
Ge schendt op hun koper uw kuif en kop,
En honderden snavels slaan te gelijk
De pluimen en 't bloed uit uw purperen lijk.

Vrijheid (Richard Minne)

Wanneer uit bange-wreede nachten,
eens lichten zal de zonne-lach;
wanneer uit bittre menschenklachten,
eens dagen zal de vrijheidsdag,
en geestdrift in de morgen-luchten
-van vrijheid zwanger-hangen zal,
bij 't luid gegalm der strijdgeruchten,
uit schaamle hut, en krot en stal...
Dan zal, o licht, o vrijheid-zegen;
Dan zal uw naam niet meer een schijn,
maar vrijheid uit den nood gestegen,
dan zal de vrijheid, vrijheid zijn!

Het René De Clercqgenootschap is zeer blij dat er op ongedwongen wijze contact gekomen is met de academische wereld. Professor T'Sjoen is trouwens bereid terug te komen en ons te onderhouden over de tekstgenese van sommige gedichten van De Clercq. Zijn voorstel is niet in dovemansoren gevallen. Anderzijds neemt dr. Matthijs de Ridder in een volgende voordracht *De betekenis van De Clercq in de Nederlandse letteren* onder handen en dit op dinsdag 8 december 2009. Gelieve alvast te noteren in jullie agenda! De volledige tekst van de voordracht van prof. T'Sjoen vindt u op onze webstek www.renedeclercq.be. Meer over Minne in diens biografie, waaruit wij zo vrij waren in dit artikel veelvuldig te citeren (Marco Daane, *De vrijheid nog veroveren, Richard Minne 1891-1965*, De Arbeiderspers 2001, 550 p.).

Joost Vandommele

Voor alle inlichtingen

René De Clercqgenootschap (secretariaat):

Jan Dhaluin, Vichtesteenweg 15, 8540 Deerlijk

tel.: 056/72.86.70

e-mail: dhaluin.dekeyser@pandora.be

René De Clercqarchief:

Magda Ver Gucht, Gemeentehuis, Harelbekestraat 27, 8540 Deerlijk

tel.: 056/69.47.39 (kantooruren)

e-mail: archieff@deerlijk.be

René De Clerqmuseum:

openingsuren: elke zondagnamiddag van 26 april tot 25 oktober van 14.30 tot 18 uur

rondleidingen: elke dag van het jaar vooraf te reserveren: 056/72.86.70

webstek: www.renedeclercq.be

alles over René De Clercq, zijn museum, zijn archief en het René De Clercqgenootschap

Dichter René De Clercq, een eigen weg tussen romantiek en vernieuwing

Het gebeurt niet alle dagen dat René De Clercq het onderwerp is van academisch vorsings- en studiewerk. Momenteel rondt germanist Matthijs de Ridder (°1979, Apeldoorn, Gelderland) voor de Universiteit van Antwerpen een veelbelovend doctoraat over de invloed van het activisme op de literatuur af. Uiteraard wordt de rol van René De Clercq daarin uitvoerig belicht.

Enige maanden geleden publiceerde het AMVC - Letterenhuis een voorsmaakje van dit doctoraat onder de titel: *Ouverture 1912, Literatuur en Vlaamse Beweging aan de vooravond van de Grote Oorlog*, 384 p. Centrale stelling van het boek is dat zich in 1912 een duidelijk nieuw discours begint af te tekenen in de Vlaamse Letteren. Waar de Vlaamse literatuur altijd een onderdeel was van de Vlaamse Beweging, begon ze nu op aanzet van August Vermeylen en *Van Nu en Straks* een eigen, autonoom leven te leiden. Precies de festiviteiten voor de 100-jarige geboorte in 1912 van Hendrik Conscience, de vader van de Vlaamse Letteren, zijn aanleiding voor zowel nieuwlichters als traditionalisten om hun positie tegenover deze vernieuwing te bepalen. De Clercq is in deze periode koortsachtig op zoek naar een heel eigen synthese tussen traditie en vernieuwing maar wordt in het literair wetenschappelijk veld volgens de Ridder eerder *op basis van aannames, dan op basis van een gedegen lectuur* tot de traditionalisten gerekend.

Dikwijls wordt vergeten dat De Clercq, die zich later zelf wel eens betitelde als *Gentenaar niet door geboorte dan wel door opvoeding*, heel sterk werd beïnvloed door de combattieve sfeer in deze *vechtstad*¹. Hij heeft het voorrecht gehad er vanaf 1897 wegwijs te worden gemaakt door niemand minder dan Karel van de Woestijne, die toen nog met het anarchisme sympathiseerde. De Clercq levert op het einde van *Van Nu en Straks* nog 6 gedichten en doet het voor Wereldoorlog I goed met August Vermeylen. De Clercqs vriendenkring van toen bewoog zich in de invloedssfeer van die andere grote vernieuwer in de Vlaamse Beweging nl. professor Julius Mac Leod. Overigens sympathiseert De Clercq tussen 1901 en 1909, het jaar dat Anseele openlijk voor deelname aan de macht kiest, voor het Gentse socialisme. Zijn katholieke geloof heeft langzamerhand plaatsgemaakt voor een heel eigen levensovertuiging gesteund op de *Almoeder* natuur en de zon.

August Vermeylen houdt zijn speech tijdens de Conscienceherdenking bij het Wiertmuseum in Brussel op 21 juli 1912.

Links van het spreekgestoelte, centraal op de eerste rij met baard: René De Clercq.

Gedurende de oogstmaand van 1912 wonen tussen de honderd- en tweehonderdduizend mensen uit heel Vlaanderen in Antwerpen de Consciencefeesten bij. Deze massafeesten hadden op zich geen politiek karakter maar waren manifestaties van Vlaams machtsvertoon en eensgezindheid die

¹ Cfr De Clercqs gedicht *Gent*.

wel de hooggespannen verwachtingen inzake het realiseren van de Vlaamse eisen, met als voorname de vervlaamsing van de Gentse universiteit, ondersteunden. De teleurstelling zou echter vlug volgen. De gelegenheidsrede die De Clercq hield op 11 augustus in de feestzaal van de dierentuin wordt door de Ridder volledig geanalyseerd. De Clercq was op dat moment nog onder de indruk van de heisa tijdens de pas voorbije verkiezingen waarbij zijn vriend Sevens met zijn Vlaamse lijst de tegenstanders, in de eerste plaats de socialisten, de gordijnen had ingejaagd. Ook de erg confronterende toespraken van de Leidse professor Bolland en een zeer ironiserend en relativerend artikel van Karel van de Woestijne over het Consciencegebeuren in NRC², deden De Clercq kiezen voor een zeer traditionalistische speech: niet de *taalwetterij* had Vlaanderen gemaakt tot wat het in 1912 was maar wel één boek nl. *De Leeuw van Vlaanderen*.

De Clercqs maatschappelijke kijk op de Vlaamse Beweging zoals die in zijn bundel *Toortsen* naar voren was gekomen (volgens de Ridder is *Toortsen: Vermeylen in een notedop*), ontbrak hier volledig. De verzen in *Toortsen* hebben, nog volgens de Ridder, wel duidelijk voedsel gegeven aan het latere humanitaire expressionisme van o.m. Wies Moens. Dat De Clercq echter verder bleef zoeken naar zijn eigen synthese bewijst de Ridder met zijn uitgebreide analyse van De Clercqs autobiografische roman *Harmen Riels*³ van 1913.

Wie nog eens de ontstaansmythes van de Vlaamse Beweging volgens Conscience en Rodenbach en de Wagneriaanse schema's wil opfrissen, moet de Ridder lezen. Hij illustreert o.m. bij De Clercq het romantische, allesoverheersende regeneratieschema⁴ en de repetitieve familiale metafoor⁵ waar de moederfiguur centraal staat. Dr. Koen Hulpiu had in zijn doctoraat over De Clercq, diens roman *Harmen Riels* al terecht geïdentificeerd met een stuk Wagner en Hegel. De Ridder werkt Hulpius thesis in zijn boek nog verder uit. Ook voor het Belgische nationaliteitsprobleem heeft De Clercq in *Harmen Riels* een oplossing gevonden nl. het model van het goedbestuurde, meertalige, federale Zwitserland.

Zoals heel het buitenparlementaire, militante deel van de Vlaamse Beweging, raakt ook De Clercq gedesillusioneerd in het Belgisch parlementair systeem met de dominante *kleurpartijen*. Hij ziet zijn rol nu meer als *volksopvoeder* die zijn volk nog verder tot bewustzijn moet brengen. De kunst, zijn kunst, zal daarin een voorname rol spelen. Dat dit mooie principe in de praktijk niet zo gemakkelijk uitvoerbaar is, illustreert de Ridder door *het geval Ledegouwer* uit te benen. Ledegouwer, alias Evarist Verdurme, is een leerling van De Clercq die als symbool van een nieuwe, strijdbare generatie van het atheneum wordt gegooid. De Clercq houdt zich in deze affaire merkwaardig op de achtergrond. Wie écht in De Clercq of deze periode geïnteresseerd is, **moet** het werk van Matthijs de Ridder met grote aandacht lezen!

Wij mochten al een glimp zien van een ander gedeelte van de Ridders doctoraatsthesis, met name de evolutie tijdens Wereldoorlog I en hopen van ganser harte dat ook dit onderzoekswerk via een uitgave naar een ruim publiek kan doorstromen. Het René De Clercqgenootschap wil hier een stoot in de goede richting geven en **schenkt een exemplaar van *Ouverture 1912* aan de eerste vijf personen die schriftelijk reageren via de normale post!**

Een uitgebreide bespreking evenals de tekst van De Clercqs rede op 11 augustus 1912 vindt u op onze webstek www.renedeclercq.be.

² Nieuwe Nederlandse Courant

³ Matthijs de Ridder stelde vast op onze gezamenlijke uitstap naar het De Clercqmuseum in Deerlijk dd. 10 september 2008 dat De Clercq de roman oorspronkelijk *Berglucht* wou noemen maar uiteindelijk voor *Harmen Riels* koos. Op het manuscript staat *Berglucht* doorgestreept.

⁴ Regeneratieschema is een bijna identieke wijze waarop opeenvolgende generaties zich in een bepaalde beweging (bv. de Vlaamse) gedragen. Meestal worden bepaalde, typische gedragingen, rituelen, tekortkomingen, actiemiddelen, woordgebruik etc. zoals in een familie overgeërfd. Elke generatie voert de strijd als een vervolg maar tevens variant van de vorige generatie, volgens de noden, kansen en beperkingen van de eigen tijd.

⁵ Een metafoor is een stijlfiguur waarbij het eigenlijke begrip door een ander begrip wordt voorgesteld. Zo wordt *Vlaanderen* (eigenlijk begrip) soms als een moeder voorgesteld *Moeder Vlaanderen*; *Ansele* bij de Gentse socialisten als *Vader Ansele*.

Steven Wilsens tekende de Sint-Columbakerk en *Clercqskens* molen

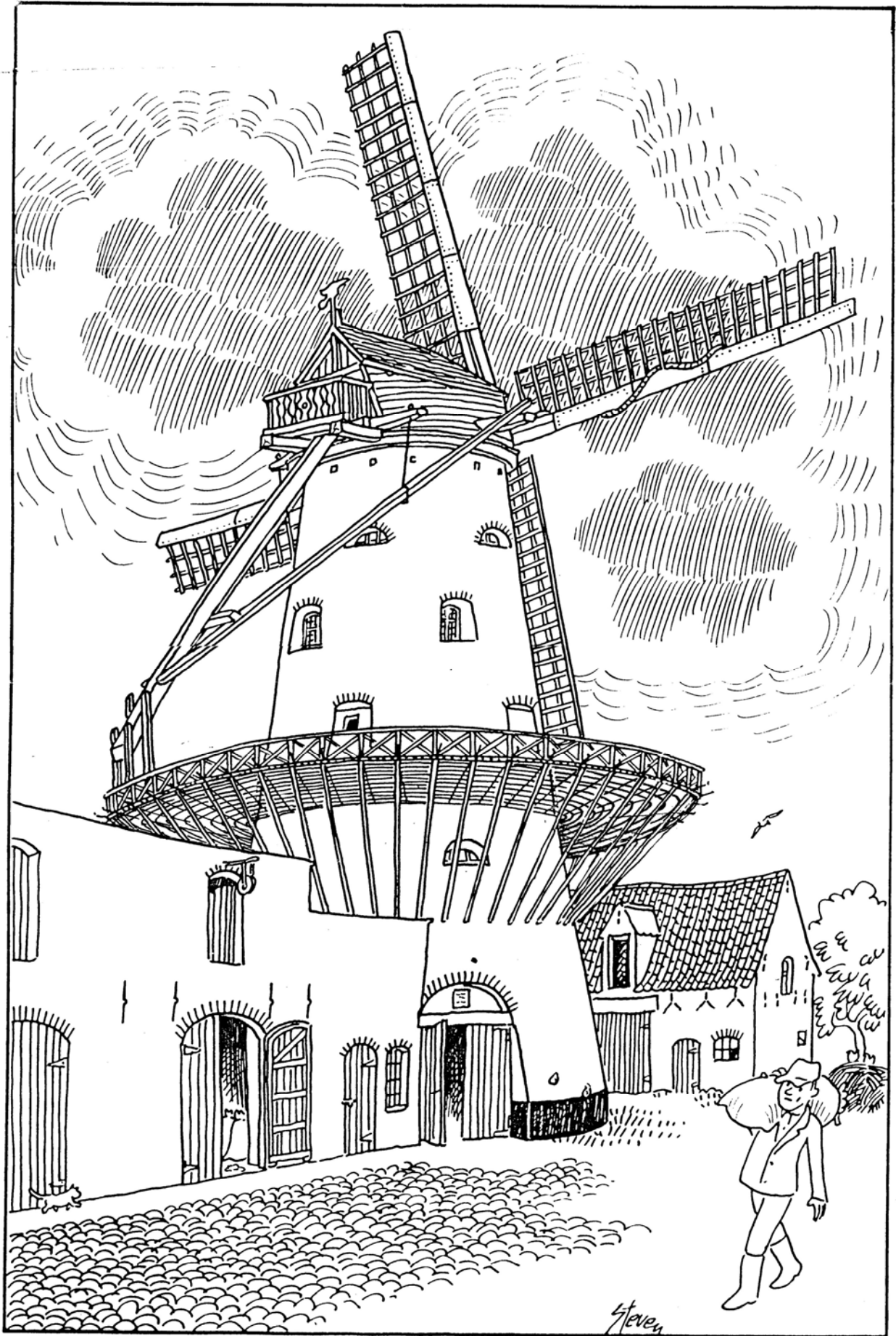
Steven is zijn artiestennaam. Geboren in Peer op 14.12.1937 als Stefan Laurens Wilsens, volgt hij een opleiding aan het Sint-Lucasinstituut in Schaarbeek bij Luc Verstraete en nadien een jaar aan de Werkschule van Keulen. Hij woont nu in Kuringen.

Hij is vooral tekenaar, soms op humoristische wijze, van monumenten en dorpsgezichten. Daarnaast is hij ook cartoonist, graficus, striptekenaar, ontwerper van postzegels en bierviltjes. Zijn tekeningen verschijnen ook in boekvorm. Hij tekent ook vijf stripverhalen en *Onze-Lieve-Vrouw der Vissen*, een verfilmd verhaal van Felix Timmermans. Steven gaat steeds zijn onderwerpen ter plaatse bekijken. Hij wil de werkelijkheid tekenen maar ze niet kopiëren. Op zijn manier draagt hij bij tot de monumentenzorg en laat ons vergeten hoekjes opnieuw ontdekken.

Vanaf 1963 illustreert hij *Beknopt Verslag* van Gaston Durnez in de dagbladen van de Standaardgroep. Hij heeft bijna alle oude monumenten van Vlaanderen getekend die in kranten van de Standaardgroep werden gepubliceerd. Naast zijn *kastelenboeken* illustreert hij ook diverse boeken en brochures zoals *Monumentenzorg in Vlaanderen*, *Landelijk leven in Vlaanderen* en *Gids voor Vlaanderen*.

Op 20 juli 1992 kwam hij naar Deerlijk en tekende de Sint-Columbakerk en *Clercqskens* molen. Op Gedichtendag, 29 januari 2009, heeft het René De Clercqgenootschap 500 exemplaren op A3-formaat verspreid van de molenaarsgedichten van René De Clercq en ze geïllustreerd met Stevens tekening van *Clercqskens* molen (zie middenbladzijde).

De wereld draait met wind...

Als zeilen slaan de mensen om,
naar onder, boven, onder.
Het hoog wordt laag, het recht wordt krom,
het simp'le wonder.
Waai, waai,
draai, draai!
De mulder, steeds gelijkgezind:
de wereld draait met wind.

Gezondheid, schoonheid, macht en roem:
al molens met gerucht in.
Twee stenen, en dat graan wordt bloem
en vliegt de lucht in!
Waai, waai,
draai, draai!
De mulder, steeds gelijkgezind:
de wereld draait met wind.

Ei, witte mulder, wijze man,
ge zit hier zo bestoven!
Een filosoof heeft toch een kan.
Gauw, haal ze boven!
Waai, waai,
draai, draai!
De mulder, steeds gelijkgezind:
de wereld draait met wind.

GEDICHTENDAG 29 januari 2009

v.u. René De Clercqgenootschap Deerlijk www.renedeclercq.be

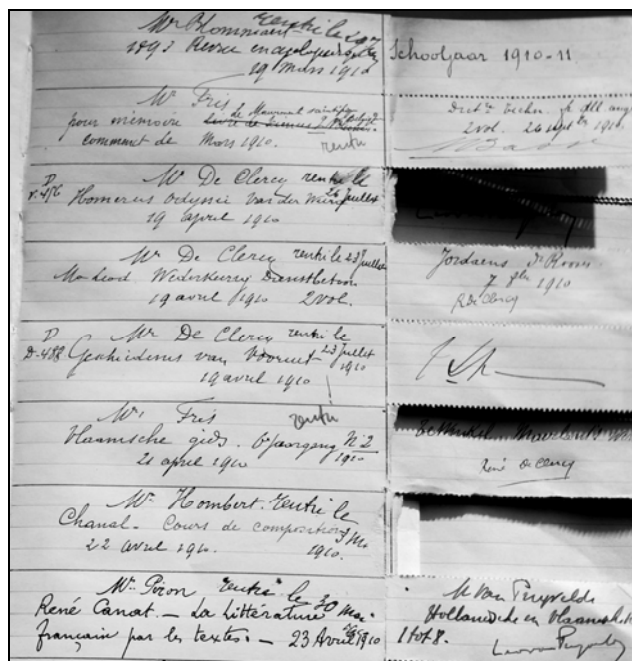
Verder op zoek naar De Clercq in Gent

In 2008 hebben we ons onderzoek naar De Clercqs bijdragen in het dagblad *De Vlaamsche Stem* (van 1 februari tot 17 augustus 1915) in het Liberaal Archief aan het Gentse Kramersplein afgerond. Bereidwillige medewerkers hebben al wat door ons als interessant werd aangeduid, op schijf opgeslagen. Met de honderdste verjaardag van de Eerste Wereldoorlog in het verschiet, zijn we op dit vlak nu al voldoende voorbereid voor publicaties, tentoonstellingen, enz. Hetzelfde hebben we gedaan met het archief van het Koninklijk Atheneum aan de Ottogracht, waar René van 1 januari 1906 tot begin oktober 1914 les gaf. Sinds 2000 huist het Stedelijk Secundair Kunstinstituut in deze gebouwen en is het archief van het oude atheneum verhuisd naar het atheneum van Gentbrugge. De directrice, mevrouw Van den Bossche, gaf ons de vriendelijke toestemming om het ongeordende archief door te nemen, waarvoor dank.

Het Stedelijk Secundair Kunstinstituut is bezig met enkele veranderingen binnen de site van de oude Boudelo-refuge, later atheneum. Op de achtergrond de dakruiter (punttorentje op de nok van het dak) van de kapel waar ooit Mozart musiceerde. In het midden de originele speelplaats waar thans een moderne sanitaire module opgetrokken wordt. Directeur Patrick Waerie liet ons vrij alle lokalen, oude kruisgangen, enz. van de site bezoeken en fotograferen waarvoor dank! Veel verkeert nog ongeveer in de staat als in de tijd van De Clercq o.m. de notelarendeuren, lambriseringen en sommige meubilair.

Samen met Matthijs de Ridder hebben we de boeken met de klassamenstellingen (1903-1914), adressen van de leerlingen en het beroep van hun vader gefotografeerd. Blijkt dat de wereldberoemde houtsnijder Frans Masereel (1889-1972) hoogstwaarschijnlijk nog een half jaar les kreeg van De Clercq. Volgens Masereels biograaf Joris Van Parys verliet deze op zijn 17de het atheneum. Logischerwijze zat hij in 1906 in de *troisième*. De Clercq komt toe op het atheneum op 1 januari van dat jaar. Masereel start in september in de *Gentse school van het boek, Stedelijke Ambachtsschool voor jongelingen* waar hij deel uitmaakt van de afdeling voor steendrukkers en letterzetters. Frans' jongere broer Robert (°1893) komt alleszins bij De Clercq terecht. Beide broers wonen in bij de halfbroer van Fanny Maertens (echtgenote professor Julius Mac Leod), dr. Lava in de Tweebruggenstraat. In dit huis zal Mac Leod trouwens overlijden op 3 maart 1919 ten gevolge van de Spaanse griep. Vele zonen van gekende Gentse professoren (o.m. Pirenne, Hoffmann, Stöber, Rolin, De Vreese, Mac Leod, rector Schoentjens) studeren, uiteraard, ook aan het atheneum.

We konden ook een boek inkijken met aantekeningen wanneer en welke boeken de leraars ontleenden. Zo ontleent De Clercq op 19 april 1910 de vertaling door Fanny Mac Leod-Maertens van Kropotkins *Weederkeering Diensbetoon* (eerder uitgegeven bij S.L. Van Looy, vaste uitgever van De Clercq vanaf 1907). Hij ontleent ook de fameuze *Geschiedenis van Vooruit* waarmee Pol De Witte al in 1898 het socialistische huishouden mee op haren en snaren had gezet en waarvan wij al dachten dat De Clercq zich o.m. daarop gebaseerd had voor autobiografische passages in *Harmen Riels*. Hij ontleent in deze periode ook werken over het leven van Rubens, Jordaens, grote meesters der schilderkunst, geschiedenis van de Italiaanse poëzie, Homeros' *Odyssee*, Van Maerlant, enz.

Er is ook een soort logboek van de school aanwezig waarin we perfect de nogal veelvuldige ziekteperiodes van De Clercq kunnen nagaan. Hij was een spijbelzieke leraar, maar had een zwakke gezondheid en kende veel tegenslagen. Vooral tijdens de vroege dood van zijn dertigjarige vrouw in oktober 1909 ten gevolge van een tyfusbesmetting was hij veelvuldig afwezig.

Men bezorgde ons ook de teksten *Begegnungen mit Flamen* (1942) van Franz Fromme en *Strijdersherinneringen van een Gentenaar aan onzen geliefden doode, René De Clercq* (juli 1932) van Jan Wannijn. Twee uitzonderlijke, persoonlijke getuigenissen aan De Clercq met pittige details. Iemand vertaalde bereidwillig Frommes tekst. In de komende tijd zorgen wij voor een ruime, gecontextualiseerde uitgave met commentaar.

Intussen spoort iemand voor ons ook de exacte huizen op waar De Clercq in Sint-Amandsberg heeft gewoond. Geen gemakkelijke opgave. We hopen in al deze en vele nieuwe opgaven volgende jaren verder klaarheid te scheppen.

Joost Vandommele

G E N T .	
<p style="text-align: center;">Gent!</p> <p>Vol klinkt uw naam, kort als een daad, vast als 't ciment van Vlaandrens wezen en zijn faam.</p> <p>Vechtstad, in heel de wereld staat, voor goed en kwaad, geen burcht van koppigheid opeen als in uw oud stout steen.</p> <p>Eeuwen zijn meêgeperst door elken muur, door elk gewelf.</p>	<p>Als ooit dit harde harte berst, sterft Vrijheid zelf.</p> <p>In Gent heb ik geleefd, in Gent heb ik geloofd. Daarom draag ik zoo hoog mijn hoofd als een die kop en kijkers heeft.</p> <p>Kort als een daad, vast als 't ciment van Vlaandrens wezen en zijn faam, vol klinkt uw naam, Gent! RENÉ DE CLERCQ.</p>

Gedicht Gent in het weekblad De Toorts 1916

De Clercq in 1909

Een jaar van dood, kommer en kwel

1909 was een bewogen en bepalend jaar voor De Clercq. Op 23 december 1908 verhuist het gezin De Clercq naar het nieuwe en toch goedkopere huis aan de Beeldhouwerstraat nr. 53 in Sint-Amandsberg. Met zijn gezondheid loopt het niet al te goed vermits hij in februari 1909 vijftien dagen thuis is met een verstuiking, de tweede helft van februari met influenza, verdergezet door een chronische maagvliesontsteking. Het ziekteverzuim wordt op 1 mei en 1 juni telkens met een maand en op 1 juli voor onbepaalde tijd verlengd. Op 30 juli zal de Geneeskundige Commissie uitmaken of hij met pensioen zal gaan. Hij deelt haar zelf mee, dat hij genezen is *al is hij het in werkelijkheid maar half, en dat hij zijn dienst wenscht te hervatten. In dezen zin adviseert de commissie*¹.

Gelukkig is daar de zomervakantie waarin op 10 augustus zijn tweede zoon Joost wordt geboren. Op 22 augustus is René te zien op de onthulling van het standbeeld van Rodenbach in Roeselare.

De onthulling van het standbeeld van Albrecht Rodenbach in Roeselare met o.m.: Hugo Verriest (1), Gustaaf Verriest (2) en René De Clercq met baard (3).

Kort daarop, op 11 oktober, slaat het noodlot toe! Marie, *de vrouw die er zo krachtig en zo fier uitzag*² en de enige die haar soms labiele en dichterlijk-manische René echt in de hand kon houden³, sterft plots na een kort ziekbed, aan een tyfusbesmetting. René was erbij: *met de dood in het hart zag hij haar sterven, haar lippen stom en haar ogen luid van angst en smart om het lot van haar 3 kinderen*⁴.

¹ Anton Jacob René De Clercqs levensbericht.

² Uit het rouwbeklag van De Clercqs uitgever S.L. Van Looy.

³ *O, gij, die mijn leven uit halfheid redt* dicht De Clercq nog in *Toorts IV: Geen heil, als het heil*. Ook *Toorts III: De weg van den eenzame* is een ode aan zijn vrouw, Marie Delmotte.

⁴ Gilbert Depamelaere René Declercq, uit liefde alleen ...

Marie Delmotte, René's eerste vrouw

Professor Fredericq noemt de begrafenis op 14 oktober *hartverscheurend*. René schonk hem als aandenken een foto van Marie met op de keerzijde: *Aan Pr. Paul Fredericq. Uit dankbaarheid dit beeld van mijn duurzame vrouw, 6 november 1909*. Volgens Karel van de Woestijne *moet zulk ongeluk vreeselijker geweest zijn dan voor ieder ander (...) voor iemand die het leven botviert, zonder achterdocht en kommer gelijk de blijde René De Clercq (...)*. Die nieuwe toestand in zijn leven moet hem verbijstering hebben gegeven. René vervalt in een maandenlange apathie. Dichten zit er voorlopig niet meer in en de baby Joost wordt in Harelbeke bij René's zusters geplaatst, Elza gaat bij de schoonfamilie in Ingooigem. Hugo Verriest die de ernst van de situatie beseft, besluit zijn rouwbeklag met: *weet nu dat ik U vriend blijve en bidde voor u en voor haar*. René's vriend Alfons Sevens vult hier en daar leemten op en houdt o.m. voordrachten over *René De Clercq en zijn Toortsen*.

Toortsen

In 1909 geeft De Clercq's Amsterdamse vaste uitgever S.L. Van Looy de door J.B. Heukelom prachtig versierde dichtbundel *Toortsen* (92 p.) uit. Dr. Matthijs de Ridder quoteert *Toortsen* kernachtig als: *Vermeulen in een notedop*⁵. Deze bundel werd destijds door velen als *socialistisch* gepercipieerd en zou De Clercq naar verluidt de staatsprijs der letteren van 1911 (voor werk uit 1905-1909) gekost hebben (van de Woestijne beschouwt De Clercq hier als zijn enige rivaal ...), die dan voor de tweede maal naar zijn streekconcurrent Streuvels gaat. Het is duidelijk dat de ho-

mogeen katholieke regering liever zuiver katholieke laureaten heeft.

Of *Toortsen* nu al dan niet een socialistisch werk is, het is een feit dat de socialisten er graag een socialistisch werk in wilden zien, zoals ze dat al vroeger met *De Vlasgaard*⁶ hadden gedaan. *De socialisten gebruikten onmiddellijk het boek als een vaandel* schreef Herman Baccaert in *Letterkundig Overzicht* nr. 13 van 1910 (en ook: *Men heeft De Clercq uitgekreten als een soort revolutionair*) en dat werd bevestigd door o.m. Achiel Van Acker in een interview en door Fons Sevens in een brochure *De dichter René De Clercq en zijn Toortsen*. De Clercq bewijst dat hij goed de sociale mistoestanden in zijn stad kent. Tot spijt van o.m. Anseele⁷ is hij wellicht wat minder op de hoogte van de realiteit binnen de fabrieksmuren. Geen enkel gedicht verwijst immers naar

⁵ De opbouw van deze dichtbundel refereert volgens de Ridder zuiver aan de (Franse) verlichtingsfilosofie: De bundel begint bijvoorbeeld niet toevallig met een *Nachtronde*. De *toortsen* die daarna volgen zijn letterlijk lichtpuntjes in de duisternis, of kleine taferelen van menselijke ellende die in de algehele duisternis even worden uitgelicht. In de laatste *toorts* gloort al de dageraad, waarna in het lange slotgedicht *Zonnegalm* de herleving wordt begroet (de Ridder, *Ouverture* 1912, p 91).

⁶ Johan Lefèvre (1881-1960), die in 1901 De Clercq de richting van het socialisme had gewezen, hield in 1909 voor socialistische kringen nog een voordracht over De Clercq's lyrisch drama *De Vlasgaard* getoonzet door Jef Vandermeulen (Guy Van Schoenbeek: *Novecento in Gent*, p 242).

⁷ Toch blijft Anseele een sterke sympathie voor De Clercq's werk koesteren. Waarschijnlijk omdat het onmiddellijk bruikbaar, romantisch wervend en zeer begrijpelijk is, ook voor gewone mensen. Volgens dr. Matthijs de Ridder probeert Anseele enkele jaren later De Clercq, door hem te bejubelen, los te weken uit de kring rond Fons Sevens.

de ellendige toestanden op de werkvloer bv. de ellende van de zgn. *vasgaleien*. Langs de haven heeft hij blijkbaar wel gezworven. Hij fulmineert in ieder geval met een heilige verontwaardiging en opstandigheid tegen de sociale ellende die hij in menig Gents beluik en volkskwartier aantreft: *waar rijkdom, razende ellende en geest elkander omarmen (...) en waar de buiten naartoe-stroomt, om de vaten weer te vullen van haar terende pracht* (vrij geciteerd uit *Grootschgrijs op avondgewolk*, *Toorts XI*). Het trieste lot van de onschuldige kinderen treft hem nog het meest. Eigenlijk trekt hij in zijn gedichten de *Rerum Novarum*lijn uit het college in versterkte vorm door. Hij predikt nu wél verzet en strijd i.p.v. medelijden en berusting. De waardigheid van de onderdrukte en revolutionaire opstandigheid⁸ zetten de toon. Expliciete socialistische, laat staan marxistische analyse en oplossingen vinden we nooit terug⁹ en godsdienstige¹⁰, pantheïstische verwijzingen zijn nooit ver weg. Zowel de Daensistische¹¹, de officieel-Christelijke¹², de socialistische arbeidersbeweging¹³ als sociaalvoelende liberalen en flaminganten kunnen er hun pap mee koelen. De invloed van zijn dorpsgenoot, de sociaal bewogen en flamingantische priester Hugo Verriest is duidelijk merkbaar. Naast de gedichten *Hoe menig rijdt er* (*Toorts XVII*), *Van een schralen graskant* (*Toorts XXI*), *Op drabbigen Bodem* (*Toorts XXIV*), is *Kom bij mensch* (*Toorts LI*) één van de sterkste:

Kom bij mensch door den mensch verduwd
Gegroet van ver en nog verder geschuwd,
Gij wroeter, donkere niemandsvriend,
Gebeenderd machien die machienen dient
Kom bij met uw voet die den omweg zoekt,
Uw bitteren mond die om voedsel vloekt,
Uw armen die hangen, uw vuist als een knods,
Uw kracht van stier, uw geduld van rots -
Kom bij! Geen heerlijk handgebaar,
Geen gloed in een kleur, geen klank op een snaar,
Noch lichaamslijnen, noch oogenglans,
Noch kunst noch schoonheid leer ik u thans.
En ook geen lied! Ik leer u den schreeuw
Van den hongrigen dorstigen razenden leeuw,
Die den schrik verspreidt en de wildernis
In het oord waar de weelde der wereld is.

⁸ *Toorts XXIV: Op drabbigen bodem* eindigt met *paleis noch tempel noch troon zal staan zoolang er daaronder van honger vergaan*, ook *Toorts XXVI: Wat doen wij voor u* voorspelt een revolutionaire ommezwaai als er niet op de Vlaamse eisen wordt ingegaan.

⁹ Het einde van *Toorts XIII* zou je enigszins Marxistisch kunnen begrijpen: *Waar de kost niet deugt* (onderbouw) *is de geest* (bovenbouw) *niet goed!*

¹⁰ Als er bij De Clercq al aanwijzing zou zijn van enig socialisme is dat een soort moreel socialisme. Eigenlijk legt hij nadruk op een doorgedreven naastenliefde, naast het Godsgeloof, hét basisprincipe van het Christendom: *doe niet aan anderen wat je niet wil dat er aan u wordt gedaan en behandel de andere zoals je zelf zou willen behandeld worden*.

¹¹ Het Daensistische blad *Ons Recht* van Hector Plancquaert heeft als motto de aanhef van *Toorts LIII: Het recht om te leven is 't eerste recht. Het tweede is een man te zijn, geen knecht. Daarna komt de durf en vervolgens de daad die afgoden brijzelt en dwingelands slaat*.

¹² Met ruimdenkende gelovigen heeft De Clercq geen probleem. Toch is hij zelf al een tijd niet meer praktiserend. Zie *Toorts XXXV: Elk ziet de wereld* en *Toorts XVIII: Vergaan in ons*.

¹³ Dat de socialistische 1 mei en andere manifestaties indruk maken op de dichter bewijzen *Toorts XXXIX: Wij zijn noch schimmen*, *Toorts LIV: Ik heb oogen gezien*, *Toorts XLII: 't Is schoon te staan*, *Toorts LII: Het hechtste der vriendschap*.

De bundel start met de inleidende *Nachtronde* waarin o.m. de maatschappelijke kijk van De Clercq op de Vlaamse Beweging naar voren komt: *Den mensch eerst, dan het volk ontvoogden / Brenge arbeid breeder arbeid voort! / Wie slechts de taal te red-den poogden, / Krakeelden om een ijdel woord.* Dan volgen 60 toortsen, 60 lichtpunten. Naast de voornoemde gedichten over de stedelijke sociale toestand vinden we ook zeer bekende gedichten zoals: *Mijn Moeder, Mijn Vader, Rood Pioeneke* en verwijzend naar zijn geboortestreek *Gegroet, smal boschje*, alsook Vlaamse strijdverzen in Mac Leodistische traditie zoals: *Wat doen we voor U, Is 't Noorden het hoofd* en *Wat wappert ge nijdig*. Het slot kreeg als veelbetekenende titel *Zonnegang*. Zijn zonneverering en die van *Almoeder natuur*¹⁴ komen duidelijk aan de oppervlakte. De Clercqs utopia betreft niet alleen de arbeidersklasse maar is inclusief: zijn broederschapsideaal sluit niemand uit! Oud-athene-

umleerling en socialist Paul Kenis (ook medewerker aan *De Witte Kaproen* van Sevens en De Clercq) vindt *Toortsen* in het kosmopolitische *De Boomgaard* (1909-10) *een schoone maar toch eene mislukte poging [sic]*. André De Ridder noemt De Clercq in *La Belgique Artistique et Littéraire: un poète socialiste*. Volgens Herman Van Puymbrouck is *de waarheid dat De Clercq met zijn jongste bundel al onze verwachtingen heeft overtroffen. Hij toont zich nu de dichter van zijn volk.* De Clercq zegt later zelf dat hij *met Toortsen de gemakzucht en vrijblijvendheid liet varen en in voeling trad met mijne broeders, de verschoppelingen der maatschappij.* En nog: *Vroeger gaf ik den lustigen kant van het leven, nu den ernstigen en den triesten; maar het democratische was en blijft er altijd in.*

De socialisten kiezen voor de macht

Toch bleef De Clercq niet blind voor een tendens die zich in het Gentse socialisme steeds duidelijker manifesteerde. Naast de klassieke verbruikscoöperatieven (vnl. om goedkoop brood en verbruiksgoederen aan de arbeiders te leveren) was men gestart met productiecoöperatieven. Het succesverhaal trok meer en meer fortuinzoekers en zgn. *teljoorlekkers* aan. De ideologie, die nooit het sterkste punt was geweest, brandde op een nog lager pitje. De socialisten moesten i.p.v. paria's of *canaille*, een respectabele politieke partner worden. Deelname aan de macht op alle niveaus werd voorbereid. Anseele realiseerde zich immers al enige tijd dat de electorale limieten bereikt waren en wou deze macht wat graag verzilveren. In *Toorts XLI: Al rust de roode* dicht De Clercq, die voelt wat er aan de gang is: *Al rust de roode schijnheiligheid / Op de mollige kussens der veiligheid, / Al wordt ze gevoerd van ambt tot ambt, / Hoeveel hooger de held, die in kommernis kampt / [...].* Tot 1909 toe kon het Gentse socialisme zich nog achter een zekere politieke maagdelijkheid verschuilen.

Ook in flamingantische hoek koesterde men in die hoek nog bepaalde verwachtingen. De Vlaamse zaak was immers een volkszaak en vormde het vermaledijde patronaat niet de harde kern van het Gentse franskiljonisme? Deze illusies kon men rustig laten varen, toen de Gentse socialisten zich de toegang wisten te forceren tot het liberale schepencollege met de franskiljonse *Association Libérale* als harde kern. Hoe verder de socialisten in de hogere machtscenakels doordrongen, hoe breder de kloof tussen arbeidersbeweging en Vlaamse Beweging. Sociaalvoelende Vlaamsgezinden zoals De Clercq konden zich minder dan ooit vinden in de Belgische Werklieden Partij. Anseele deed al in januari 1909 zijn intrede in het stadsbestuur als schepen van Financiën, Handel en Nijverheid, Stadsbedrijven en Haven. Hij zal er als schepen vaak af te rekenen hebben met de Onafhankelijke Stadswerkliedenbond, door de socialisten smalend de *kluitjesbond* genoemd, waarvan flamingant en toekomstig activist Alfons Van Roy secretaris was.

¹⁴ Zie *Toorts XIV: Daar stapte barvoets.*

Albert I, een moderne koning

De troonsbestijging van Albert I op 23 december 1909 betekende een ware aardverschuiving. Zijn voorganger Leopold II had op 18 oktober 1908 na jarenlange discussie uiteindelijk het verdrag van Overdracht van Congo aan de Belgische staat ondertekend. Van een onwaarschijnlijk schrikbewind werd de vroegere *Vrijstaat* omgetoverd in een *koloniale modelstaat*. In augustus 1908 had de verbranding van archieven en rekeningen van Congo-Vrijstaat volle acht dagen geduurd. Op 14 december 1909, drie dagen voor zijn dood, had Leopold ook de wet op de algemene dienstplicht op zijn sterfbed ondertekend. Diezelfde dag was hij nog gehuwd met Blanche Delacroix; hij was 74, zij 26.

Albert was de tweede zoon van Leopolds broer Philippe. Hij was genoemd naar zijn neef, de echtgenoot van koningin Victoria. Op 23 januari 1891 was Albert onverwacht troonopvolger geworden, toen zijn oudere broer Baudouin overleed aan een longontsteking. Tot dan had Leopold zich weinig om Albert bekommerd. Zo kon het dat Albert al *gevaarlijke* literatuur van Marx en Bebel gelezen had, die hem overtuigde van de onvermijdelijke opgang van het socialisme als politieke macht. Albert moest en zou het in wezen republikeinse socialisme, in overeenstemming brengen met de dynastie. Zijn echtgenote Elisabeth, een getalenteerde muzikante met erg liberale opvattingen over moraliteit en godsdienst, verstevigde Alberts moderne opvattingen.

Albert maakte rond 1900 ook kennis met Jules Ingenbleek (1876-1953). Samen discussieerden ze over sociale problemen, bezochten Groot-Brittannië om er de sociale toestanden in de Engelse industriële bekkens te bestuderen en volgden de ontwikkeling van de socialistische partijen in België en de buurlanden op de voet. Albert kwam tot de conclusie dat er voldoende gemeenschappelijke belangen waren voor de monarchie en de sociaaldemocratie: in ruil voor het beheer over een uitgebouwde sociale zekerheid zouden de socialisten de monarchie steunen. Door deze stilzwijgende overeenkomst werd een nieuwe, belangrijke en duurzame steunpijler, gesteund op breed volksbelang, onder het Belgische kaartenhuis geplant. Ingenbleek werd in 1909 secretaris van Albert I en tijdens WO I zelfs privésecretaris van zowel de koning als de koningin. In deze functie zou hij ook alle correspondentie aan René De Clercq in Nederland tekenen.

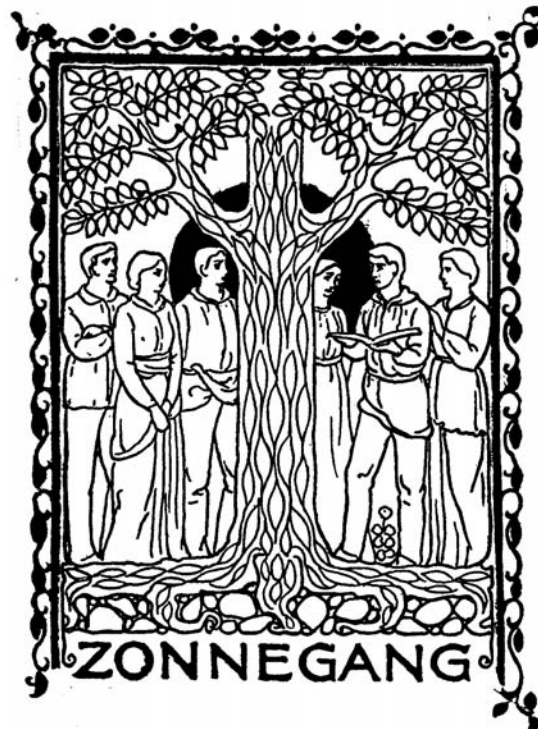
Naast Ingenbleek hadden ook Edmond Picard en Henri Pirenne veel invloed. Zij hadden namelijk *l'âme Belge*, de Belgische ziel, uitgevonden. In het gelijknamige werk betoogde Picard dat de twee volkeren die in België woonden, ondanks hun verschillende taal, toch tot hetzelfde *Belgische ras* behoorden. In feite bestonden er volgens Picard geen Vlamingen of Walen, maar enkel Belgen. Het Belgicisme was een feit. Pirenne zette zich in 1899¹⁵ - hij was toen De Clercqs professor geschiedenis - aan het werk om volgens de inzichten van Picard, zijn *Histoire de Belgique*, een volledige herziene en gekuiste versie van de geschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden, te schrijven.

Nu de socialisten aan de leiband liepen, bleven slechts de flaminganten over als potentiële bedreiging voor het land. Zij betwistten immers de identiteit en (naar het gevoel van de elite) dus ook de legitimiteit van de machthebbers. Voor Albert I waren de flaminganten dan ook immoreel. Er bestond geen Vlaams volk, maar enkel een Belgisch volk waarvan de flaminganten verraders waren. De belgicisten hadden het correcte argument in het Belgische taaldispuut in feite omgedraaid. Zij schilderden de flaminganten, die vochten tegen de taaldiscriminatie van het Vlaamse volk, af als onverdraagzaam, omdat zij anderen het recht ontzegden ook het Frans als voertaal in Vlaanderen op te leggen. Door toedoen van Picard en Pirenne verloren de flaminganten dus hun morele superioriteit aan de belgicisten. Via de quasivolledige controle over de binnenlandse en onrechtstreeks over de buitenlandse media, vond deze thesis ook in Vlaanderen ingang.

¹⁵ Het werk zou pas in 1932 voltooid worden.

Albert zocht ook contacten met tweetalige Vlaamsgezinden van het oude type, zoals De Clercq geweest professor Paul Fredericq¹⁶. Deze had tijdens zijn opleiding een summiere kennis van het Nederlands opgedaan en zou zijn eed afleggen in twee talen, wat hem bij de Vlamingen veel krediet verschaft. Als hij zich echter tot de Vlamingen richtte, ging het onveranderlijk over de noodzaak van de Belgische eenheid en samenwerking, morele imperatieven die volgens hem voortdurend door de flaminganten werden ondermijnd. Toch dreigde het nog even verkeerd te lopen. Op de begrafenis van Leopold II, toen de koninklijke lijkzand door de straten van Brussel werd gereden, schreeuwden toeschouwers beledigingen naar het lijk, keerden hun rug naar de lijkkoets en spuwden ernaar. Dit bracht Albert in paniek. Op de avond van die tweeëntwintigste december 1909 probeerde hij de grondwettelijke eed uit het hoofd te leren, die hij de volgende ochtend in het parlement moest afleggen. Hij raakte verschrikkelijk opgewonden. *Ik kan het niet doen*, riep hij. *Ik zal de eed niet afleggen*. Omdat ze hem niet tot bedaren kon brengen riep Elisabeth, Ingebleek naar het paleis. Deze ging in discussie met de prins tot de vroege uurtjes en was in staat hem te bepraten. De volgende dag legde Albert de eed af.

Joost Vandommele

¹⁶ Het is algemeen bekend dat de professor persoonlijk bevriend is met de latere koning Albert I. In 1904, toen Albert nog prins was, ontmoette Fredericq hem tot driemaal aan de kust. Fredericq raadt Albert o.m. aan Ruusbroec te lezen om het Vlaams te leren. Tot grote verbazing van Fredericq blijkt de prins antiklerikaal te zijn. Hij schrijft in zijn dagboek: *deze kennismaking met onze toekomstige koning is één mijner aangenaamste levenservaringen*. Pauls neef, Louis Fredericq, zou later kabinetschef van Leopold III worden. Fredericq publiceerde in 1909 het eerste historiografische werk over de Vlaamse Beweging, *Schets ener Vlaamse Beweging*. Hij besluit: *Wij leven in een vrij land. De Vlamingen zijn de meerderheid in België. Het hangt van henzelf af dat zij niet langer als burgers van tweede klasse moeten dienst doen in het gemeenschappelijk vaderland van Vlamingen en Walen. Het hoofdprobleem blijven de leidende standen; zullen zij op hun beurt vervlaamsen en zullen zij de mindere man meeslepen?*

Tineke van Heule

René De Clercq

Emiel Hullebroeck

p (♩ = 72.) *Vrolijk en gaitig.*

1. Ti- ne- ke van Heu- le, ons maart- je, Kan wer- ken ge- lijk een
2. Ti- ne- ke heeft geld noch goed- je, Noch lan- de- ke, noch pan- de- ke, noch
4 3. Ti- ne- ke van Heu- le, mijn min- ne- ke. Op u staat mijn zoet- ste
paard- je, Kan mel- ken, kan mes- ten, Kan schu- ren ge- lijk de
koet- je, Noch huis- je, noch kruis- je, Noch een lap- pe- ke voor op mijn
8 zin- ne- ke, U lust ik, u kust ik, Op uw har- te- ke bouw en
bes- ten, Ti- ne- ke van Heu- le, ons maart- je, Staat
buis- je. Ti- ne- ke heeft geld noch goed- je, Maar een
11 rust ik. Ti- ne- ke van Heu- le, mijn min- ne- ke. Mijn
hoog in de gunst van mijn vaart- je, En als moe- der- ke haar prijst, Dat mijn
he- mel is haar la- chen en haar groet- je, Als ze trip- pelt naar de bron, Met haar
14 poe- ze- lig dub- bel kin- ne- ke, Leg uw han- de- ke in de mijn, En een
weinig vertragen
zus- ter er om krijst, Dan lach ik een beet- je in mijn baard- je!
em- mer in de zon, En haar klom- pe- ke vast aan haar voet- je:
17 brui- loft zal het zijn, Van een boer en een schoon boe- rin- ne- ke:
f *tijdmaat*
19 Lie- ver dan een vis die in een goud- zee zwemt,
mf
22 Lie- ver dan een vo- gel die geen spa- ren kent, Lie- ver dan een freu- le,
25 Ti- ne- ke van Heu- le, Ti- ne- ke ons maart- je in zijn hemd!
27 Lie- ver dan een vis die in een goud- zee zwemt,
30 Lie- ver dan een vo- gel die geen spa- ren kent, Lie- ver dan een freu- le,
Ti- ne- ke van Heu- le, Ti- ne- ke ons maart- je in zijn hemd!

Tien jaar verteltheater in het museum

385-maal toneel voor 3de kleuterklassen

Donderdag 27 november 2008 speelden wij voor de 385ste keer het verteltheater *Hoe leefden onze grootouders* in het René De Clercqmuseum. We vertelden ons boeiend verhaal over de tijd van onze (over)grootouders en over de dichter René De Clercq, die liedjes maakte van *Tineke van Heule* en *Wie zal er ons kindeke douwen*. In de maand november 2008 kwamen er 27 kleuterklassen op bezoek en telden we 547 kleuters en 273 grootouders.

In een oud huisje gebouwd in 1790 vertellen opa Jan en oma Mieke, gekleed in oude klederdracht, en een paar nonkels over de tijd van vroeger. Zij doen dit al tien jaar op hun eigen enthousiaste manier. Licht maken, eerst met een kaars en later met een elektrisch lampje (een peertje), vuur maken in de open haard, koffiemalen met de oude koffiemolen en brood snijden met het grote broodmes. In het keukentje: koken op de roodgloeiende Leuvense stoof, was uithangen met de oude wasspelden en strijken met het strijkijzer, verwarmd met kooltjes uit de stoof. Als opa Jan de roede (martené) hanteert, schrikken de kleuters wel even en monkelen de grootouders.

Samen met nonkel Arnold bezoeken ze het oude toilet met het krantenpapier en nonkel Hugo leert hen water pompen. In de bakkersoven toont men hoe men broodbakte en wordt niet alleen een kleuter maar ook de juf gewogen op de baskuul. Nonkel Hugo met zijn trekzak doet de grote mensen, tot groot jolijt van de kleuters, *Tineke van Heule* zingen. En dan als slot: de werk-kamer van René De Clercq, geschonken door de ouders van Gert Verhulst van Samson. De 60 minuten zijn om en de volgende kleuterklas staat al klaar!

Op ons programma voor november 2009 voorzien we vier voorstellingen per dag. Naast opa Jan en oma Mieke zullen opa Arnold en oma Carine een tweede ploeg vormen. Vanaf dit jaar kunnen ook eerste leerjaren op bezoek komen. Vlug inschrijven, want volzet is volzet.

Wij zeggen enthousiast: op naar de 500ste voorstelling!

*Kijk mij aan, kijk mij aan,
met uw vriend'lijke ogen aan.
Naar uw ogen gaan mijn ogen,
kijkend of ze kijken mogen
en mijn beeld erin zien staan.*